

Hoitotyöntekijöiden osaamishaasteet näyttöön perustuvassa toiminnassa

Medibothnia-teemapäivä
9.2.2011

Hanna-Leena Melender

Vaasan ammattikorkeakoulu

Hanna-Leena Melender 2011

1

Oppimistavoite:

- kehittyä näyttöön perustuvan toiminnan ajattelutavassa:
 - miten me voisimme kehittää itseämme ja työtämme siten, että asiakkaat ja potilaat saisivat parasta mahdollista, vaikuttavaa hoitoa, ja
 - miten me voisimme tukea opiskelijoita tämän ajattelutavan sekä näyttöön perustuvan toiminnan vaatimien tietojen ja taitojen oppimisessa

Hanna-Leena Melender 2011

2

Sisältö:

- Mitä on näyttöön perustuva toiminta (NPT)/evidens baserad praxis/evidence based practice (EBP)?
- Mitä hyötyä on näyttöön perustuvasta toiminnasta?
- Mitä on näyttö/evidens/evidence?
- Mitä on paras ajantasainen tieto?
- Näyttöön perustuvan toiminnan edellytykset ja eri ammattiryhmien roolit siinä
- Erilainen asiantuntijuus näyttöön perustuvassa toiminnassa (STM 2009)
- Mitä tiedetään koulutuksen vaikuttavuudesta näyttöön perustuvan toiminnan edistämisessä?

Hanna-Leena Melender 2011

3

Mitä on näyttöön perustuva toiminta (NPT)/evidens baserad praxis/evidence based practice (EBP)?

Useita määritelmiä olemassa, tässä yksi: STM (2009):

- NPT:n tavoitteena on antaa asiakkaille/potilaille parasta mahdollista, vaikuttavaa hoitoa
- aiempien määritelmien perusteella STM:n (2009) toimintaohjelmassa NPT määriteltiin seuraavasti: ”Näyttöön perustuva toiminta on parhaan saatavilla olevan ajantasaisen tiedon harkittua käyttöä asiakkaan/potilaan hoidossa (ml. terveyden edistäminen) sekä hänen läheistensä huomioimisessa.”

Hanna-Leena Melender 2011

4

Mitä hyötyä on näyttöön perustuvasta toiminnasta?

STM (2009):

- ”Näyttöön perustuva toiminta yhtenäistää asiakkaiden/potilaiden hoitoa, sosiaali- ja terveysalan toimintayksiköiden ja koulutuksen toimintatapoja, lisää toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta sekä lisää henkilöstön osaamista.”

Hanna-Leena Melender 2011

5

Mitä on näyttö/evidens/evidence?

- sanana tarkoittaa todistetta, todisteaineistoa
- vastaava verbi tarkoittaa jonkin asian todistamista, osoittamista
- puhuttaessa näyttöön perustuvasta toiminnasta oletetaan, että kulloinkin paras ja tuloksellisin toiminta voidaan
 - mahdollisimman objektiivisesti todistaa ja
 - objektiivisen arvion perusteella valita
- NPT:ssa on kyse tiedosta, päätöksenteosta, toiminnan toteutuksesta, tuloksesta ja arvioinnista (Leino-Kilpi & Lauri 2003)

Hanna-Leena Melender 2011

6

Mitä on paras ajantasainen tieto?

- eri lähteissä lajitellaan näyttönä toimivaa tietoa jonkin verran eri tavoin, mutta
- esimerkiksi sosiaalialan julkaisussa ”Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä?” (Korteniemi ja Borg 2008) ja uusimmassa hoitotyön toimintaohjelmassa (STM 2009) näytön lajien sisältö on suurin piirtein sama, nimitykset ja ryhmittely vain vähän erilaiset

Hanna-Leena Melender 2011

7

Sosiaalialan näkökulmasta kirjoittaneet

Korteniemi ja Borg (2008) viittaavat Jane Gilguniin (2005), joka esittää, että näyttöön perustuva käytäntö sosiaalipalveluissa lepää neljän pilarin varassa:

- 1) tutkimus ja teoria
- 2) käytännön viisaus eli mitä on opittu asiakastyössä sekä profession arvot
- 3) työntekijän persoonallisuus, arvot ja ideologia
- 4) asiakkaiden asiakkuustilanteisiin tuomat asiat

Hanna-Leena Melender 2011

8

Hoitotyön toimintaohjelmassa (STM 2009) todetaan, että näyttöön perustuvassa päätöksenteossa käytetään eri lähteistä saatua, eritasoista tietoa:

- a) tutkittu ja muu varmennettu tieto
- b) työntekijän kokemuksen kautta saama tieto
- c) tieto asiakkaasta/potilaasta
- d) tieto palvelujärjestelmän mahdollisuuksista

→ jatkossa tarkastellaan asioita tarkemmin tästä viitekehystä

Hanna-Leena Melender 2011

9

a) Tutkittu ja muu varmennettu tieto

Tutkittu tieto:

1. alkuperäistutkimukset
2. systemoidut eli järjestelmälliset katsaukset
3. suositukset

Muu varmennettu tieto

- systemaattisesti ja luotettavasti kerättyä
- esim. tilastotiedot, arvot laadunarviointiohjelmien tuloksista, kehittämishankkeissa toistuvasti kerätyt tiedot sekä ammattilaisten konsensus-lausumat
- esim. sähköinen potilaskertomusjärjestelmä nopeuttaa ja helpottaa luotettavan tiedon keräämistä potilaiden hoidosta

Hanna-Leena Melender 2011

10

Mistä tutkittua tietoa voi hakea?

1. Alkuperäistutkimukset

- usein raportoidaan tieteellisinä artikkeleina, mutta myös muunlaisia raportteja löytyy
- alkuperäistutkimuksia voi hakea viitetietokannoista
- keskeisiä viitetietokantoja ovat esimerkiksi Cinahl, Medline, Social Sciences Citation Index, PsycINFO, Medic (vaativat lisenssin) sekä PubMed (ilmainen versio Medlinesta)
- (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>)
- muut kansainvälisiä, Medic suomalainen (artikkelien tiivistelmiä tulossa, kansainvälisissä jo on)

Hanna-Leena Melender 2011

11

Mitä on vaikuttavuus?

- vaikuttavuudella (effectiveness) tarkoitetaan hoidolla aikaansaatua muutosta ihmisen terveydentilassa tai elämänlaadussa
- vaikuttavuuden tutkimuksella pyritään vastaamaan kysymykseen, vaikuttaako hoitomenetelmä terveydenhuollon arjessa (Blom ym. 2007, Sintonen 2007)

Hanna-Leena Melender 2011

12

Vaikuttavuuden tutkimus - määrälliset eli kvantitatiiviset tutkimukset:

- määrälliset tutkimukset vastaavat kysymykseen ”Kuinka paljon jotain on?”
- **kokeelliset tutkimukset:** satunnaistetussa kontrolloidussa kokeessa (randomized controlled trial, RCT) tutkittavat sijoittuvat satunnaisesti joko koeryhmään, joka saa hoitoa, tai kontrolliryhmään, joka ei saa hoitoa (hoitotyössä vaikeaa laatia)
- **kvasikokeelliset tutkimukset** eivät täytä kaikkia kokeellisen tutkimuksen kriteereitä
- **kuvaileva määrällinen tutkimus** (”Kuinka paljon jotain on?”, mutta ei ryhmien vertailua) sekä **korrelatiiviset tutkimukset** (riippuvuusuhteet)

13

Vaikuttavuuden tutkimus - laadulliset eli kvalitatiiviset tutkimukset:

- **laadulliset tutkimukset** vastaavat kysymykseen ”Mitä on?”
- tuottavat täydentävää tietoa ihmisiin ja ympäristöön liittyvistä tekijöistä, joka voi auttaa ymmärtämään esimerkiksi sitä, miksi jokin menetelmä toimii tai ei toimi
- laadullisten tutkimusten pohjalta voidaan myös kehittää eteenpäin esimerkiksi kyselylomakkeita määrällistä tutkimusta varten (tuottaa käsitteitä ja muuta uutta tietoa)

Hanna-Leena Melender 2011

14

Vaikuttavuudesta tietoa hankittaessa tulee alkuperäistutkimuksista arvioida:

- tulosten vaihtelu eri tutkimuksissa
- tulosten yhdenmukaisuus
- tulosten antama näytön aste, jota arvioidaan alkuperäistutkimusten tulosten yleistettävyyden mukaan (kokeellisilla tutkimuksilla paras yleistettävyys)

Vaikuttavuuden mittaaminen

- asiakkaan/potilaan terveydentilassa ja voimavaroissa tapahtuneet muutokset
- eri tieteenaloilla on kehitetty mittareita, joiden avulla toiminnan konkreettisia tuloksia eli vaikuttavuutta voidaan osoittaa

Mittareita ovat esimerkiksi:

- fysiologiset mittaukset
- VAS-janat
- kyselylomakkeet

→ huom! Aina harkittava, täytyykö pyytää käyttö lupaa!

Hanna-Leena Melender 2011

15

- uutta mittaria ei pidä ryhtyä kehittämään, ennen kuin on huolellisesti selvittänyt olemassa olevat mittarit ja perehtynyt niiden ominaisuuksiin sekä sopivan mittarin löytyessä selvittänyt mahdollisuudet saada se käyttöön
- uuden mittarin kehittäminen vaatii aina aikaa, rahaa ja tutkimuksen kohteena olevien ihmisten sekä henkilökunnan ym. osallistumista kehittämisprosessiin (laadulliset pilotit, esitestaukset ym.)
- mittareita löytyy hakuja tekemällä: mm. tieteellisissä artikkeleissa, kirjoissa ja internetissä julkaistaan mittareita, suunnitelmien mukaan myös esim. Innokylässä (www.innokyla.fi)

Hanna-Leena Melender 2011

17

2. Systemoidut eli järjestelmälliset katsaukset

- alkuperäistutkimusten tuottama tieto jostain aiheesta systemaattisesti etsitty, analysoitu ja tiivistetty, korkea taso
- Joanna Briggs Institute (JBI) (lisenssinvarainen) (yhteistyökeskus Hoitotyön Tutkimussäätiöllä)
- Cochrane (lisenssinvarainen, tiivistelmät vapaasti saatavissa osoitteessa <http://finohta.stakes.fi/FL/cochrane/index.htm>)
- Campbell (www.campbellcollaboration.org) (sosiaali-, kasvat- ja käyttäytymistieteet)
- systemoituja katsauksia löytyy myös tieteellisinä artikkeleina ja muunlaisina raportteina (ks. esim. THL:n terveydenhuollon menetelmien arviointiyksikkö Finohtan sivut <http://finohta.stakes.fi/FL/index.htm> ja muista mahdollisuus tilata elektronisia julkaisuja sähköpostiin)

Hanna-Leena Melender 2011

18

3. Suositukset

- hoitotyön suosituksia tekee ja julkaisee Hoitotyön Tutkimussäätiö www.hotus.fi
- ”Käypä hoito on Suomalaisen Lääkäriseura Duodecimin kansallisia, näyttöön perustuvia hoitosuosituksia tekevä yksikkö.” (www.kaypahoito.fi)

Hanna-Leena Melender 2011

19

Mistä löytyy muuta varmennettua tietoa?

- Organisaatioiden omat dokumentit esim.
 - kehittämishankeraportit
 - laaturaportit
 - omat tilastot esim. sähköisestä potilaskertomuksesta tai manuaalisesti
- Vertailukehittämisessä (benchmarking) saatu tieto
- Kansalliset tilastot ja rekisterit, joita julkaistaan paljon mm. internetissä (esim. THL)

Hanna-Leena Melender 2011

20

Esimerkkejä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) internetsivuilta:

- Hoitoilmoitusrekisteri HILMO: (<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/nettihilmo>) tilastoi diagnoosit
- Lisääntymisterveystilastot: (<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lisaantyminen/index.htm>) raskauden, synnytyksen ja lapsivuodeajan tiedot koko maasta

- Hyvä käytäntö -hanke <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Hyvakaytanto/> → valitse ”Hyvät käytännöt” tai ”Hyviin käytäntöihin”, tästä osoitteesta löytyvät esim. kuvaukset
 - maahanmuuttajien perhevalmennuksen hyvästä käytännöstä (aihealue: monikulttuurisuus ja vähemmistöt)
 - Isän paikka -vertaisryhmästä (aihealue: lapset, nuoret, perheet)
- Seuraa myös Innokylää (www.innokyla.fi)

b) Työntekijän kokemuksen kautta saama tieto

- yksilöllistä käytännön työssä saatua tietoa, joka ilmenee kykynä yhdistää eri lähteistä saatua tietoa ja räättelöidä ratkaisut asiakaskohtaisesti (STM 2009)
- alan ammattilaisen käytännön kokemuksen kautta toteamaa vaikuttavuutta (Leino-Kilpi & Lauri 2003)
 - konkreettiset toiminnot, joilla on käytännön työssä todettu vaikuttavuutta → kirjaaminen!!!
 - hiljainen tieto

Hanna-Leena Melender 2011d

23

c) Tieto asiakkaasta/potilaasta

- tilanteeseen liittyvä olennainen tieto asiakkaan/potilaan tilanteesta ja toiveista saadaan häneltä itseltään, hänen läheisiltään ja potilaalle tehdyistä tutkimuksista (STM 2009)
- potilaan kokemus siitä, että hoito on vaikuttavaa ja vastaa juuri hänen tarpeisiinsa (Leino-Kilpi & Lauri 2003)
 - * minkälainen oma toiminta auttaa selviytymään
 - * minkälainen ammattilaisten toiminta auttaa parhaiten
 - * millä tavalla hoito tulisi organisoida, jotta se tukisi selviytymistä
- kirjaaminen!!!

Hanna-Leena Melender 2011

24

Mitä on asiakas/potilastyytyväisyys? (Leino-Kilpi & Lauri 2003)

- * asiakkaan/potilaan odotusten ja toteutuneen kokonaishoidon suhde
- * esitetty kritiikkiä: asiakkaat/potilaat eivät ole hoitojärjestelmän sisällä halukkaita kritisoidaan järjestelmää ja siten saadaan todellisia kokemuksia positiivisempia tuloksia
- * NPT:ssa on kuitenkin keskeistä kerätä tietoa asiakkaan/potilaan tyytyväisyydestä, muista kokemuksista sekä kokemuksesta omasta terveydentilasta = sellaista tietoa, jota hän kykenee luotettavasti tuottamaan (ei tietoa, joka vaatii spesifistä ammatillista koulutusta)

Hanna-Leena Melender 2011

25

d) Tieto palvelujärjestelmän mahdollisuuksista

- tieto toimintayksikön toimintaa ohjaavista
 - * arvoista
 - * edellytyksistä
 - * käytössä olevista voimavaroista
- mukana jokaisessa päätöksessä (STM 2009)

(Huom! Arvoista on suunnitteilla Medibothnia-luento 10.5.2011)

Hanna-Leena Melender 2011

26

Näyttöön perustuvan toiminnan edellytykset ja eri ammattiryhmien roolit siinä

Tieto:

- omalta alalta on **tuotettu** käyttökelpoista tutkimus- ja seurantatietoa (STM 2009)
- käyttökelpoista tutkimus- ja seurantatietoa on **saatavilla** toimintayksiköissä (STM 2009)

Hanna-Leena Melender 2011

27

- Eriksson ym. (2000): ”Vårdorganisationer förvantar sig idag resultat av den vårdvetenskapliga akademiska forskningen.”
- Lauri & Elomaa (1999): tutkijan roolina NPT:ssa on relevantin tutkimuksen tekeminen, yhteistyössä käytännön hoitotyöntekijöiden kanssa
- kaikki näyttö on kuitenkin vain väliaikaista ja aina on oltava valmiina ottamaan vastaan uutta tietoa, joka voi kumota vanhan tiedon vaikuttavista menetelmistä (Korteniemi & Borg 2008)

Hanna-Leena Melender 2011

28

Johtaminen

- johtamisella on luotu NPT:aa tukeva toimintapolitiikka, toimintakulttuuri ja muut edellytykset, jotka tukevat tiedon saamista ja käyttöä työyksiköissä sekä käytäntöjen yhtenäistämistä hoitokokonaisuudessa (STM 2009)
- Lauri & Elomaa (1999): hoitotyön johtaja roolina NPT:ssa on osoittaa alaisilleen arvostavansa näyttöön perustuvaa hoitotyötä ja tukea sen toteutuksessa

Hanna-Leena Melender 2011

29

Käytännön työntekijät

- terveydenhuollon ammattilaisilta edellytetään alan kehityksen seuraamista, tiedon käytön ja päätöksenteon osaamista sekä valmiutta kyseenalaistaa totut toimintatavat ja etsiä uutta tietoa niiden kehittämiseksi (STM 2009)
- Lauri & Elomaa (1999): yksittäisen hoitotyöntekijän rooliin NPT:ssa kuuluu
 - huolehtia siitä, että hänellä on jatkuvasti ajantasaista tietoa omalta hoitotyön alueeltaan
 - vaatia työpaikalle mahdollisuutta tutkimustiedon saatavuuteen

Hanna-Leena Melender 2011

30

Koulutus

- Lauri & Elomaa (1999): hoitotyön opettajan rooliin NPT:ssa kuuluu
 - välittää opetuksessaan käytännön työhön sovellettavia tutkimustuloksia opiskelijoille
 - tukea opiskelijoita tutkimustiedon haussa
- STM:n (2009) toimintaohjelman toimeenpanosuunnitelmassa todetaan mm. että yliopistojen, AMK:jen ja ammatillisten oppilaitosten tehtävänä on mm. tukea toimintayksiköitä tarjoamalla asiantuntemustaan kehittämisessä ja koulutuksessa

Entä opiskelijan rooli?

- opiskelijalla on velvollisuus opiskella oppimistarkoituksessa (Atjonen 2007)

Hanna-Leena Melender 2011

31

Tiedonhaun oppimisesta ja osaamisen ylläpitämisestä:

- kysymys on **metataidoista**, jotka keskeisiä nykypäivän koulutuskäsityksessä (Helakorpi 2010)
- koulutuksia** järjestetään ja ilmaisia **verkko-opetuspaketteja** tarjoaa esim. Turun yliopisto osoitteessa <http://kirjasto.utu.fi/tietopalvelut/verkko-opetus/>
- tiedonhaussa vaaditaan **kärsivällisyyttä**: sitä oppii harjoittelemalla ajan kanssa, eikä siinä tule koskaan täysinoppineeksi
- tiedonhakumenetelmät **kehittyvät jatkuvasti** ja sen asian kanssa on elettävä
- ongelmallisissa tilanteissa auttaa mm. kollegoiden **vertaistuki** sekä asiantuntijoiden **konsultointi**

Hanna-Leena Melender 2011

32

Erilainen asiantuntijuus näyttöön perustuvassa toiminnassa (STM 2009)

- Ks. kuvio toimintaohjelman sivulta 60 (jaettiin myös paperikopiona 9.2.2011)**

Hanna-Leena Melender 2011

33

Mitä tiedetään koulutuksen vaikuttavuudesta näyttöön perustuvan toiminnan edistämisessä?

- aiheesta on julkaistu kaksi suomenkielistä systemoitua katsausta: **hoitotyön koulutuksen vaikuttavuus** näyttöön perustuvan toiminnan oppimisessa (Melender & Häggman-Laitila 2009) ja **henkilökunnan täydennuskoulutuksen vaikuttavuus** näyttöön perustuvan toiminnan edistämisessä (Melender & Häggman-Laitila 2010)

Hanna-Leena Melender 2011

34

Lähteet:

- Atjonen P. 2007. Hyvä, paha arviointi. Tammi. Helsinki.
- Elomaa L. 2003. Research evidence implementation and its requirements in nursing education. Annales Universitatis Turkuensis Ser. D – Tom 532. Kirjapaino Pika OY, Turku.
- Eriksson K, Nordman T & Myllymäki I. 2000. Den trojanska hästen – evidensbaserat vårdande ur ett vårdvetenskapligt perspektiv. Åbo Akademin, Institutionen för vårdvetenskap, Publikationer 1:1999.
- Heikkilä A. 2005. Ammattikorkeakoulusta valmistuvien hoitotyön opiskelijoiden tutkitun tiedon käyttö. Turun yliopiston julkaisuja Sarja C – Osa 237. Painosalama Oy, Turku.
- Helakorpi S. 2010. Ammattikorkeakoulun toimintakulttuuri ja uusi opettajuus. Luento. Medibothnia-seminaari, 17.9.2010 Vaasa.
- Korteniemi P & Borg P. 2008. Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä? Stakes. Helsinki. Saatavissa: <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T23-2008-VERKKO.pdf>

Hanna-Leena Melender 2011

35

- Lauri S & Elomaa L. 1999. Hoitotieteen perusteet. WSOY. Juva.
- Leino-Kilpi H & Lauri S. 2003. Näyttöön perustuvan hoitotyön lähtökohdat. Teoksessa Lauri S. (toim.) Näyttöön perustuva hoitotyö. WSOY. Helsinki, 7-20.
- Melender H-L. & Häggman-Laitila, A. 2009. Näyttöön perustuvan toiminnan oppiminen hoitotyön koulutuksessa: katsaus koulutusinterventtioiden vaikuttavuuteen. Tutkiva Hoitotyö 7(4), 34-41.
- Melender H-L. & Häggman-Laitila A. 2010. Näyttöön perustuvan toiminnan edistäminen hoitotyössä: katsaus interventioiden vaikuttavuuteen. Hoitotiede 22(1), 36-54.
- STM (2009) Johtamisella vaikuttavuutta ja vetovoimaa hoitotyöhön. Toimintaohjelma 2009-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:18. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Saatavissa: www.stm.fi

Kiitos! Tack!

hlm@puv.fi

Hanna-Leena Melender 2011

36